

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Quæstio 1. An Deus inducat in tentationem?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

na reatum? Non ab infirmitate hominis contra voluntatem impulsus, ergo à violentissimi impulsoris coactu.

§. 3. Alias duas hæreses hoc loco refutant SS. Patres. Iovinianistarum; Sanctos Baptizatos non posse peccare. & aliorum dicentium: Ignoscentibus omnia igo osce. Sic & illud interpretantur apud August. Enchir. ad Laurent. cap. 74. *dare elemosinam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Quos ille frustra sibi blandiri pronunciat. Omnia enim alia præstanda affirmat, quæ requiruntur. Et sunt illæ quidem hæreses & absurditæ suæ, & tempore abolitæ, similimæ tamen ex trunco adoleuerunt; nostri enim sectarij, cum similia de fide legunt eam solam negligere alij, amplectantur, & salutis sufficere iactant, quo ipso fidem amittunt.

VERSUS 13.

*Et ne nos inducas in tentationem:
Sed libera nos à malo. Amen.*

QVÆSTIO I.

An Deus inducat in tentationem?

§. 1. **T**ertullianus & Cyprianus, *ne nos patiari induci*, Augustinus, *ne nos inferas*. monet suo tempore codices h. buisse; *ne nos inferas*, aut importes, alios, *ne inducas*, l. 2. Sermon. in monte. Illyricus & alij Lutherani interpretantur, *Permittas*. Calvinistæ aiunt Deum inducere, impellendo ad peccatum. Tossianus queritur diabolicum esse sarcasmi, quo id illis Maldonatus; & hunc imitati ubique tribuunt. Consideranda ergo sunt quæ hæc de re ipsi docent. Nec moventur nos oportet, si negent, se Deum peccatorum auctorem facere. Idem dicebat Quintinus, ut refert Calvinus Epistolæ ad Rotomagenses. Zwinglij quidem verba sunt, iam millies citata. Deus *monet latronem ad occidendum*, &c. *permittit coactum esse*. Ad eum modum Calvinus l. i. instit. c. 17. §. 11.

§. 2. Alij ut eundem aiunt Deum tentare, si in inducere in tentationem, non ut peccata sunt, sed ut sua iudicia, pœnæ, probationes: ita Patens contra Bellarminum l. 2. de a. n. sione gratiæ, & statui peccati, cap. 8. ita Sommarus, Sibrandus, contra Voetium, Francisc. Brouckerus, Dantelockius, alij, qui contra Arminianos agunt. Hoc modo cum hac oratio e verba Iacobi 13. conciliant, si hoc est conciliare, verba pueris dare, & scripturas sacras, in blasphemos sensus trahere. Verba S. Iacobi sunt. *Nemo cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est. Ipse autem neminem tentat. Vnusquisque autem tentatur à sua concupiscentia abstractus, & illectus.* Observandum in illis verbis est. Quod postea vertit. *Intentator malorum est*, in Græco haberi, *ἀποκρίνων τὰν κακῶν*, quod actum habet, & passivam significationem. Novatores plerique passivæ accipiunt, ut significet, *Permittit à malis motibus non tentari*. Verum ut totis modo intelligas, idoneum hinc sumitur argumentum. Nam Deus neminem tentat, seu impellit ad actus peccati, etiam qua sua iudicia sunt. Nam neque concupiscentia & Diabolus ad peccata ut peccata, sed ut bona quedam alliciunt. Profecto si Deus Davidem

Si impij ad peccata ut sunt Dei iudicia impelluntur, sine culpa sunt.

tentationis causam habet constitutam. Expoluit verba illa varijs locis D. Augustinus Epistolæ 146. ad Confessum, l. i. q. super Genes. Tentatio; inquit, illa de qua Iacobus loquitur, non intelligitur, nisi quisque peccato implicatur. Libro 2. de consensu Evangelistarum, illa (de qua Iacobus) *Seductionis est*, illa (Deut. 13. 3.) Probationis. Libro de Sermonibus Domini in monte, lib. 2. de dono perseverantiæ. *Deus neminem tentat, tentatione scilicet noxia, nam est & vitia tentatio*, qua non decipimur, vel opprimimur, sed probamur. item tractat. 43. in Ioan. & de verbis Domini in Matthæi serm. 11. Ex his totidem argumenta ducimus. 1. Tentatio de qua loquitur Apostolus Iacobus, non intelligitur, nisi qua quis peccato implicatur. Sed tentatione qua quis ad peccatum incitatur, ut iusto Dei iudicio damnetur, homo peccato implicatur, non igitur illa tentatio est à Deo. 2. Deus non tentat tentatione seductionis, sed impulsus ad scelera, ut Dei iudicia, ut merita damnationis, est tentatio seductionis: non igitur à Deo. Minor clara. Si ad furtum iudex incitet quempiam, ut iure furcæ addicatur, magis eum seducit, quam si de solo furto tentet. 3. Deus neminem tentat tentatione noxia, qua decipitur vel opprimatur. At cum quispiam incitatur ad actus scelerum, ut in eo iudice, iusta torquendi causam inveniatur, non modo noxia tentatione, sed miserabiliter etiam deceptione tentatur. Si contra Augustinum excipit aduersarius, audiatur saltem fratrem suum Aretium. *Deus neminem tentat ad tentati subversionem, sed prodat euerfos iam per propriam malitiam.* At si tentat, ut tentatus actum sceleris perficiat, atque ita in iudicium iustæ damnationis incidat, negare non possumus, quin maxime ad tentati subversionem faciat, tam maligna tentatio, itaque Iacobo, Augustino, suis, vno Spiritu contradicit Calvinista. Alter locus est Ecclesiast. 15. 11. *Ne dixeris per Deum abesse: quæ enim odit ne feceris.* Non dicitur ille me implanavit. Non enim necessarij sunt ei homines impij. Noster legit *ἀπείρη*, scilicet *ἡ πείρα*, de qua egerat, alia exemplaria habent *ἀπείρη*, defici. Interpretatio Calviniana. Per Deum stetit, ut deficerem, non qua peccatum est *ἀπείρη*, sed qua medum sententiæ damnatoriæ iuste à Deo proferendæ. Decepit me, *ἐκείνη*, non ut culpæ; quatenus culpa est, non inuolueret, sed ut actum peccati faciens mea culpa periret. Non sunt ei necessarij homines impij ut impij, sed necessarij sunt impij, ut iustitiæ instrumenta, & obiecta, ideo quæ sunt necessarij impij, ut impij, nam ut impij, sic iustitiæ sunt correlati. Audiamus & hic Drumium Calvinianum, ut conque suorum scelerum damnantem. Nam verba de illis interpretatur, qui Deum auctorem faciunt nequitie suæ, qui se credunt ab eo creatos ad scelera perpetranda, at hoc credit Patens, & Beza, ad pœnas & scelera ordinatos, creatos reprobos, illos ergo Dei Spiritus arguit. Idem Drumius: in illa verba: *Non indiget Deus homine improbo: Deus, inquit, non eget homine improbo, quasi non posset absque illo facere, quod vult; aut opera eius indigeret.* Si illud non est eorum simile, qui homines corrumpunt, ut eorum postea opera utantur ad faciendum quod in animo habent. Beza vero opus fuisse, oportuisse hominem labi, deinde ideo eodem decreto ad finem & media destinari, ut Deus illo utatur ad sua iudicia, ad faciendum quod in animo habet.

§. 3. Tertullianus l. de fuga in persecutione, ostendit, dæmonem in nos sine Dei permissu nullam habere potestatem. Sed in legitimâ oratione cum dicimus ad patrem: *Ne nos inducas in tentationem.* (quæ autem maior tentatio, quam persecutio?) ab eo illam precesurum accipere, à quo veniam eius deprecamur. Hoc est enim quod sequitur: *Sed erue nos à malo; id est, ne nos induxeris in tentationem, permittendo nos maligno.* Tunc enim erumimur diaboli manibus, cum illo

illo non traditur in tentationem. Nec in porcorum gregem diaboli legio habuit potestatem, nisi eam de Deo impetrasset, tantum abest ut in oves Dei habeat. Possum dicere porcorum quoque scias tunc numeratas apud Deum fuisse, nedum capillos sanctorum. Habere videtur diabolus propriam tam potestatem, si forte in eos qui ad Deum non pertinent, semel in stultam stultitiam, & in pulverem aree, & in salutem Nationibus deputatis a Deo, ac per hoc diabolo expositis in vacuum quodammodo possessionem. Caterum in domesticos Dei nihil illi licet ex propria potestate, quia quando liceat, id est, ex quibus causis, exempla in Scripturis signata demonstrant. Aut enim ex causa probationis, conceditur ei tentationis provocatio vel provocatio, ut in superioribus; Aut ex causa reprobationis traditur ei peccator quasi carnisfici in penam, ut Saul: & abesse, inquit, Spiritus Domini a Saule, & concutiebatur eum Spiritus nequam a Domino, & suffocabat eum. Aut ex causa cohibitionis, ut Apostolus refert datum sibi sudem Angelum satanae, ut celaretur: (Nec hanc speciem permitti diabolo in sanctos humiliandos per carnis vexationem.) Simul ut & virtus tolerantia scilicet in infirmitate perfici possit, nam & ipse Apostolus Phlegellum & Hermogenem tradidit Satanae ut emendetur, ne blasphement. Vides iam & a servis Dei facilius diabolum accipere potestatem, tantum abest ut eam ex propria possideat.

VERSUS 13.

*Quia tuum est regnum, & potentia,
& gloria in secula.*

QUESTIO I.

An hac sit pars Sacra Scriptura?

S. r. Bellarminus l. 2. c. 7. de Scriptura Sacra seu Verbo Dei. Constat etiam quaedam in omnibus Scripturis: Græcis tunc inveniunt, quæ non sunt partes diuina Scripturae, ut in Matth. 6. orationi Dominicæ additur. *Quia tuum est regnum & potentia, & gloria, in secula. Quia verba non esse de textu, sed addita a Græcis, ex duobus intelligi potest, primo ex eo quod Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus orationem Dominicam exponunt, & tamen nullam horum verborum mentionem faciunt, cum omnes isti Græce bene uenerint. Secundo ex eo quod Græci in sua Liturgia recitant quidem hæc verba, sed non continuant cum oratione Dominica.*

Itacunde hoc hæreticorum imperitiores exceperunt; Hannius sceleratius esse ait, Danæus impurum & blasphemum, quo nihil sit impius, vel blasphemius. Alii mitius agunt, probant tamen additionem.

S. 2. Non est pars Scripturæ, sed ex Liturgia Græca addita sententia, ut Bellarminus, Maldonatus, Lucas Brugensis alii docent. Nam in sua Liturgia Græci sciungunt ab oratione Dominica. Solent enim talia quædam addi, ut apud nos illa *δόξα ᾧ Πατρί & Filio, & Spiritui Sancto*. Rationem adducit Erasmus hoc loco. [Hanc coronidem in omnibus Græcorum exemplaribus adiectam compertio ὅτι οὐδὲν ἢ βασιλεία καὶ ἡ δυνάμις καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας, αἰῶνας, id est, Quoniam tuum est regnum & potestas, & gloria in secula, Amen. Verum quando nec in vllis Latinorum exemplaribus ascriptum visitur nec exponitur ab Hieronymo, aut vllis prioribus interpretum, præter Chrysostomum & huius abbreviatorem recentem Theophylactum, apparet ex solenni consuetudine, sic additum, ut Angelicæ salutationi quædam adiecerunt nec ab Angelo dicta, nec a quopiam alio. Nam benedicta tu in mulieribus Elizabeth verba sunt. Et: Quia peperisti seruatore animarum nostrarum, a nemine dictum est. Consimili studio adiectum est in fine Psalmorum, Gloria Patri: Proinde

non est cur Laurentius Valla stomachetur bonam præcationis Dominicæ partem fuisse decurtatam: Magis taxanda fuerat illo um temeritas, qui non veriti sint, tam diuinæ præcationi suas nugas asserere. Nunquam enim iure dixerim ad diuinam doctrinam, quicquid ab hominibus profectum fuerit: Præsertim si quod ab hominibus annexum sit, ad Christum autem conferatur. Quod si quis contendat, hoc ab ipso Christo fuisse additum, necesse est ut fateatur omnes nostros ac totam Romanam Ecclesiam, hæcenus fugisse, bonam partem Dominicæ præcationis omisisse. Ac ne Africanam quidem recte legisse. Nam Cyprianus enarrans specularem libello locum hunc Evangelii, nec verbo quidem agnoscit hanc coronidem. Porro quid eo putant ab Evangelista fuisse additam, quod Chrysostomus interpretetur, leui nituntur argumentum. Siquidem interpretatur ille quod solemnissimus Ecclesiæ Græcicæ, quotidie sonabat: petinde quasi quis enarrans Psalmos, interpretaretur solennem illam coronidem, Gloria Patri & Filio. Nec mirum si hoc dignatus est facere Chrysostomus, cum in Homiliis diligenter exponat Hymnum, quo Monachi quidem soliti sunt consecrare conuiuium suum. In aurea Catena hoc modo citatur Chrysostomus. Quia vero sollicitos nos fecerat inimici memoria, in hoc quod dixerat, Libera nos a malo, rursum audaciam præbet per hoc, quod in quibusdam libris subditur, Quia tuum est regnum, &c. Quod vnde sumptum sit, nescio. Nam hæc verba non reperiuntur in Chrysostomi commentariis. Qui contendunt hanc Coronidem ascriptam fuisse ab Evangelistâ, iidem quæ confirmant hanc editionem, aut esse Hieronymi, aut certe ab illo castigatam, velim ut explicent nobis, cur ille tantam Sacra præcationis partem ausus sit omittere, qui ne in commentariis quidem vllam huius fecerit mentionem. Hæc cum sint dilucidiora, quam ut argumentis egeant, tamen non defuerunt, qui mihi ex hoc quoque loco grauem struerent calumniam. Caterum Amen, quod Aquila interpretatur fideliter, & hic simili modo videri poterat adiectum, Hieronymus admonet, orationis Dominicæ esse signaculum.]

Lucas Brugensis, Maldonatus, alii eisdem vtuntur testimoniis, Lucas Brugensis notis in Græcum Testamentum. Porro Græcis libris qui addunt, suffragantur enarratores Græci, Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius, & si veteres non est Græcus, siue Latinus fuerit, Auctor operis in Mattheum stro interpreti. Denique Syrius Interpres Latinis libris omittenti, præterea ad stipulantur Latini tractatores, Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Ambrosius, libris quinto & sexto De Sacramentis, Augustinus, & posteriores; Denique modus ipse recitandi orationem Dominicam in Ecclesia Latina, iam inde ab Apostolorum, credo, temporibus continuus.

Beza non reprehendit Catholicorum sententiam. [Vulgatâ, addit particulam Amen, quæ tamen in Græcis quibusdam non legitur, nec etiam est apud Augustin. lib. De Sermonibus Domini in monte. 2. Notum est autem Christianos sic preces sacras omnes claudere consueuisse: ex qua etiam consuetudine non desunt, qui exstiment totam istam coronidem, quia tuum est regnum, &c. In contextum irrepsisse, magnificam quidem illam & longe sanctissimam, sed quæ tamen in vetustissimis aliquibus cod. Græcis desit, & a Cypri. Augustino & Chrysostomo non explicetur, etiam ubi ex professo totam hanc præcationem, interpretantur. Extat tamen apud Syrum interpretem, & in plerisque Græcis aliis legitur.]

Tossanus igitur sine causa iniuriæ accusat Maldonatum, quod additam clausulam ex consuetudine Græcorum arbitretur, cum enim tot Latini & vetustissimi Græci codices omittant, non magis iniurius censetur,